

naturalis idcirco tradiderimus, quod libera in Deo non sit, omnemque divinæ voluntatis liberum actum antecedit; novissime autem exactius, quam unquam antea, sub nomine scientiæ mediæ eadem in nosira docuerimus *Concordia*; nemo sane potest jure id nobis vitio vertere. Præsertim cum SS. Patres, quamvis neque distinctione scientiæ liberæ et naturalis in Deo, quod recorder, sub eis verbis fuerint usi, neque item scientiæ mediæ inter liberam et mere naturalem, unanimi tamen consensu docuerint ea contingentia futura, quæ a nostro arbitrio pendent, non idcirco futura esse, quia a Deo futura præsciuntur, sed idcirco Deum, quia Deus est, hoc est altitudine sui intellectus supra illorum naturam illa futura cognovisse, quia ita pro arbitrii libertate erant, futura, ut disputatione præcedente a nobis relatum est. Et cum iidem etiam Patres ex hoc ipso capite unanimi consensu nostri arbitrii libertatem cum divina præsentia coherere docuerint, si tam quæ disputatione præcedente, quam disputatione tertia et alibi ex ipsismet Patribus relata sunt, consulas: quæ plane non aliud sunt, quam scientiam mediæ, si non nostris verbis, re tamen ipsa affirmare» (1).

Ex quibus etiam patet, quid veri vel falsi contineatur in assertione P. Claudii Tiphani (2).

(1) Ludovic. Molina, in 1.^{am} p., quæst. 14, art. 13, disp. 18, membr. 2. *Auctores præterea...*

(2) Auctoribus vero et Romanis Theologis, quos Joannes a S. Thoma (In 1.^{am} part. quæst. 14, disp. 20, art. 6) laudat tanquam Moliniana doctrinæ de mediæ scientiæ insensos, possemus multos alios opponere. Verum de his et de judicio Pauli V. Pontificis Maximi circa controversiam de Auxiliis nuper à P. Schneemann primum edito, inferius agendum erit in disputatione de divino concursu.

CAPUT VI

DE IDEIS EXEMPLARIBUS DIVINIS

Postrema jam restat de divino intellectu controversia, ideas exemplares Dei respiciens. Quid sit idea et exemplar alibi declaravimus (1). Nimirum duplex distinguitur exemplar, internum et externum. Externum est res extra mentem posita, quam quis imitandam sibi proponit; internum vero est similitudo operis faciendi præformata in mente artificis aut operantis, sine qua proinde externum exemplar nihil prodest. Neque enim res externa potest imitatione exprimi, nisi prius forma illius mente concipiatur, atque idealibus quasi coloribus ac lineamentis depingatur. Internum istud exemplar vocari solet *idea* non sane sumpta pro cognitione generatim, quemadmodum passim a recentioribus accipitur, sed pro cognitione practica, quæ fuit vis hujus vocis apud veteres Scholasticos multo communius usurpata (2). De hac dea nunc prima instituenda est questio (3).

Exemplar: externum

et internum.

ARTICULUS I

Utrum admittenda sit in Deo idea exemplaris.

106. Ideam esse veri nominis causam, videlicet causam exemplarem, aliasque controversias ad naturam ejus pertinentes in *Ontologia* tractatas reliquimus, ubi etiam dubium illud proposuimus, utrum idea exemplaris sit conceptus formalis, an objectivus: qua de re disputabant prisca sapientes (4).

Recolenda ex *Ontologia*.

(1) Vide *Ontolog.* num. 4-5, pag. 1191 seqq.

(2) Cfr. *Psycholog.* vol. 3.um, pag. 976. Vide S. Thomam, 1.º dist. 36, quæst. 2, art. 1.

(3) Varia nomina, quibus exemplaris idea designatur, videro potes erudite exposita apud P. Didacum Ruiz de Montoya, *De scient. Dei*, disp. 81, sect. 1.

(4) *Ontolog.* num. 428, pag. 1105.

Utrum idea exemplaris sit conceptus objectivus, an formalis.

Verum si supponamus conceptum formalem et objectivum re non distingui, sed unum eundemque mentis actum prout in se atque entitative spectatum dici formalem conceptum, objectivum vero, quatenus relative consideratur seu prout est intentionalis objecti representatio; componi fortasse poterit dissidium. Nam saltem plures eorum, qui exemplarem ideam describentes, actum ipsum divinæ mentis indigitarunt, intelligendi esse videntur non de conceptu subjective aut entitative, sed objective considerato; nam res singularæ creatæ imitantur ideam divinam, secundum quod est representatio earum.

Idea pertinet, prout hic sumitur, ad scientiam practicam, et quomodo definiri valeat.

Idea ergo pertinet ad cognitionem vel scientiam practicam (1), cuius notionem superius enucleatam reliquimus (2), ac definiri potest, ut in *Ontologia* exposuimus, cum S. Thoma (3), forma mente præconcepta, ad cuius imitationem aliquid fit per se et ex intentione agentis. Ea enim est forma, quam artifex respicit, dum operatur id, quod animo destinaverat, ut Seneca loquitur (4). Vocem *ideam* primum inventari esse a Platone referunt Cicero (5) et S. Augustinus (6), qui tamen non dubitavit, quin res jam ante ab aliis sapientibus nosceretur (7). Utrum autem Plato reapse voluerit ideam esse formas quasdam ortus et interitus expertes atque a rebus ipsis singularibus separatas et extra omnem intellectum existentes, quemadmodum retulit Aristoteles; disputant veteres scriptores (8), nec quidpiam interest, ut hic a nobis definiatur.

Prius autem quam proposito dubio respondeatur, juvat aliquid observare circa vim vocum *idea*, *ratio* et *exemplar*, quæ non raro promiscue usurpantur, vel certe ad res valde

Quid differunt *idea*, *ratio* et *exemplar*.

- (1) Vide S. Thom. 1 p., quæst. 15, art. 3; *de verit.*, quæst. 3, art. 3.
 (2) Vide supra, num. 16, pag. 45 seqq. Cir. *Logica Major*, num. 254, pag. 987 seqq.
 (3) *De verit.*, quæst. 3, art. 1.
 (4) Seneca, epist. 66.
 (5) *Tusculanar.* lib. 1.
 (6) In lib. *Octoginta trium questionum*, quæst. 46.
 (7) Qua de re lege P. Didacum Ruiz de Montoya, *De scient. Dei*, disp. 80, sect. 1, num. 5, 6.
 (8) *Logic. Major.* num. 154, pag. 66a; *Psycholog.*, vol. 2.um, num. 131, pag. 454.

affines significandas. Discrimen autem harum vocum desumitur ex S. Thoma (1), secundum quem, ut scribit Suarez (2), idea est quasi commune nomen significans eandem rem, quæ et exemplar et ratio esse potest: exemplar in quantum est ratio factiva alicujus, ratio vero in quantum est principium formale, quo talis res cognoscitur. Addit vero, nomen exemplaris significare habitudinem ad res faciendas, sicut nomen providentiæ vel prædestinationis, et ideo exemplaria proprie non esse in Deo nisi respectu earum rerum, quas aliquando est effecturus. Rationes vero rerum, tam de rebus aliquando futuris, quam de possibilibus nunquam futuris esse posse. Ac subinde ideam, ut tantum ratio est, esse de utrisque, et ita esse posse tam in scientia speculativa, quam in practica, ut vero est exemplar, esse de rebus aliquando futuris. Quod totum pertinet ad usum vocum tantum, in quo fides adhibenda est peritis in arte. Potest tamen facile usus esse diversus vel esse mutatus, nam solent etiam vocari exemplaria, quæ de se talia sunt, ut ad eorum imitationem possit aliquid fieri, licet faciendum non sit, sicut supra diximus, scientiam illam esse practicam, in actu primo, quod fortasse vocat D. Thomas *esse practicam virtute*, in eodem art. 3, ad 2.um b.

107. PROPOSITIO 1.^a Necessè est in Deo admittere ideas exemplares rerum, quas efficit.

Probat. In omni agente intellectuali, qui non temere vel casu neque ex naturæ impetu operatur, oportet ponere ideam exemplarem operis sui. Atqui Deus est agens intellectualis, nec naturale, sed liberum mundi rerumque mundanarum. Ergo Deus ideas habet rerum faciendarum (3).

Minor certissima est ex divina perfectione, simplicitate ac libertate. Quia nisi pantheismi deliria sequaris, necesse tibi asserere erit nihil extra Deum procedere per emanationem ex ejus substantia, sed omnia esse ab illo accipere per effectiorem

Exemplares ideas admittendæ sunt in Deo.

- (1) 1 p., quæst. 15, art. 3.
 (2) *De Deo*, etc., lib. 3, cap. 5, num. 8.
 (3) Vide S. Thom. 1 p., quæst. 15, art. 1; quæst. 44, art. 3; 1.º dist. 36, quæst. 2, art. 2; *de verit.* quæst. 3, art. 1.

vel creationem secundum consilium suae sapientiae ac voluntatis, suas cuique assignans naturas específicas, proprietates modosque se habendi; nefas enim est casum ac temeritatem in divinis operibus statuere.

Major quoque patet. Quia agens quidem naturale per suam naturam determinatum est ad modum ac mensuram operationis et effectus sui; verum agens intellectuale ac libere operans, nisi casu operetur et præter intentionem, necesse est, ut ex proprio consilio ac deliberatione rationem operis faciendi sibi præstituat. Secus enim fieri non poterit, ut hoc determinatum opus fiat potius, quam aliud, hoc potius modo, quam alio, etc. Neque vero ad id sufficit exemplar externum; siquidem eatenus externum exemplar juvare potest ad determinandam mensuram rationemque operis, quantum cognitum ac mente præformatum actionem dirigere valeat, quod perinde est, ac ideam in operantis intellectu prælucere (1).

Veritatem hanc multi confirmant, ac traditam existimant a S. Paulo in illis verbis: *Fide intelligimus aptata esse sæcula Verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent* (2), quemadmodum interpretatur S. Thomas (3). S. Anselmus etiam postquam prius locum hunc explicuisset de formatione orbis *ex materia invisibili et informi* prius ex nihilo creata (4); hunc alium subjicit commentarium: *Vel ex invisibilibus facta sunt visibilia, id est, ex intellectuali mundo visibilis; invisibilis enim mundus in scientia Dei erat, et ad illius imitationem factus est iste visibilis* (5). Et quamquam interpretatio hæc non necessaria prorsus esse videatur, negari tamen nequit eam egregie quadrare in Paulinum testimonium, et convenit doctrinæ Patrum ac Theologorum communi, Deo ideas rerum creandarum asserentium.

108. PROPOSITIO 2.^a Ideæ divinatorum operum directrices non sunt extra Deum, sed sunt ipsa ejus substantiæ,

(1) Cfr. S. Thom. *de verit.*, quest. 3, art. 1.

(2) *Hebr.*, cap. 11, vers. 3.

(3) *Ad Hebræos*, cap. 11, lect. 2.

(4) Cfr. *Genes.*, cap. 1, vers. 2.

(5) S. Anselm., in prædict. loc. epist. *ad Hebræos*.

nec supponunt ullum exemplar extraneum præter essentiam Dei, quæ est exemplar omnibus possibilis et creabilis creaturæ.

Prima pars: *ideæ non sunt extra Deum*: quod adeo verum reputat S. Augustinus, ut dicat *sine impietate negari non posse* (1). Et alibi (2) «in hunc modum intelligit verba illa Joannis (cap. 1, vers. 3, 4): *Quod factum est, in ipso vita erat*. Distinguit enim hanc totam sententiam e præcedentibus, et exponit, *omnia quæ facta sunt*, prout sunt in Deo per ideas, *esse ipsam vitam* et rationem increatam sapientie Dei, quæ est vita per essentiam. Quam expositionem Beda, Rupertus, D. Thomas et alii sequuntur. Est autem tantum probabilis, nam ille locus aliis modis legitur, et exponitur probabiliter» (3). Communissima enim est hæc alia verborum illorum divisio: *Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil*, quod factum est: in ipso vita erat, etc. Cæterum facile

Probatur propositio 1.º Nam ideæ rerum sunt similitudines existentes in mente intellectualis operantis, ut constat ex ipsa earum notione ac probatione, qua illarum necessitatem, atque adeo existentiam, demonstravimus in præcedenti assertionem. Ergo divinæ ideæ non possunt esse extra Deum.

Prob. 2.º Ideæ divinæ necessario debent esse increatæ, ideoque æternæ atque immutabiles, quemadmodum notaverat dudum S. Augustinus (4). Nam si essent creatæ, per aliam priorem ideam creari debuissent a Deo, qui nihil potest efficere nisi per ideam; unde illa esset vera idea divina, per quam cæteras, quas fingere cuivis liceat, creasset. Atqui nihil increatum est extra Deum et præter Deum. Ergo idea vel ideæ divinæ non sunt extra Deum. Idque eleganter expressit Severinus Bœtius versiculo illo:

Ideæ
divinorum
operum
directrices non
sunt extra
Deum;

(1) S. August., in libr. *Octoginta trium question.*, quæst. 46.

(2) *De Genesi ad litter.*, lib. 5, cap. 14; et tract. 1.us in Joann.

(3) Suarez, *De Deo*, lib. 3, cap. 5. Vide volum. 1.um *Theodicæ*, num. 72, pag. 234-236.

(4) Libr. *Octoginta trium question.*, quæst. 46.

Pulchrum pulcherrimus ipse Mundum mente gerens similiter in imagine formans. Et sic reiectum manet Platonicum somnium de ideis separatis, si vere illas docuit unquam Plato.

sed sunt ipsa Dei substantia,
Secunda pars: *Ideæ divinæ sunt ipsa Dei substantia,* sequitur ex priori parte, et intelligenda est de ideis subjective et secundum suam entitatem spectatis.

Probatur autem, quia ideæ secundum hanc considerationem sunt actus mentis. Atqui actus divinæ mentis est ipsa Dei essentia. Ergo... Hanc veritatem expresserunt plures Ecclesiæ Patres, ut S. Dionysius (1) et S. Augustinus (2). Hinc vero efficitur ideæ divinas esse increatas, æternas et immutabiles, quemadmodum scripsit idem S. Augustinus (3).

nec ullum præsupponunt æternum exemplar præter ipsam ei essentiam.
Tertia pars: *Ideæ divinæ non præsupponunt ullum externum exemplar præter essentiam Dei, quæ est exemplar omnis possibilis et creabilis naturæ.*

Probatur 1.º Egere alieno aut externo exemplari arguit imperfectionem, siquidem ostendit artificem non habere in se solo sufficientiam omnem sui operis. Atqui repugnat Deo omnis imperfectio et egestas supplenda subsidiis alienis. Ergo ideæ divinæ non possunt præsupponere alienum.

Prob. 2.º Extraneum exemplar, quod ideæ divinæ præsupponerent, vel esset increatum aliquid vel creatum. **Non increatum,** quia nihil est increatum præter Deum. **Non creatum,** quia illud non potuisset creari nisi ab ipso Deo, et quidem respiciendo aliquid exemplar ex probatis in præcedenti propositione. Ergo exemplar istud, quod Deus respexisset in creando, vel esset ipsa ejus essentia, vel aliquid aliud prius creatum. Si esset essentia, ergo essentia fuisset primum, atque adeo unicum exemplar Dei sufficientissimum ad cætera creanda. Si vero fuisset aliquid aliud prius a Deo creatum, eadem iterum quæstio esset instituenda, donec

(1) *De divin. nomin.* cap. 7.

(2) *De civit. Dei*, lib. 11, cap. 29; *de Genes. ad litter.*, lib. 5, cap. 13; *in Joann.*, cap. 1.

(3) In libr. *Octoginta trium quæstion.*, quæst. 46. Vide P. Didacum Ruiz de Montoya, loc. cit., sect. 2.

tandem sisteretur in essentia divina, ad cujus imitationem cætera omnia crearentur.

Prob. 3.º Ea vero est intima et fundamentalis ratio, quia essentia Dei est plenitudo essendi, in qua unite, indivisibiliter ac simplicissime inest omnis perfectio possibilis, ita ut nihil reapse possit esse aut creari, quod non præ se ferat similitudinem aliquam divinæ substantiæ, atque eatenus sit possibile ac creabile, quatenus possit aliquam guttulam participare illis infinitæ perfectionis, in Deo tamquam in inexhausto fonte residentis. Totam hujus propositionis doctrinam breviter complexus est S. Augustinus in loco superius exscripto (1).

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

109. **Objic. 1.º** Ideæ sunt, ut per eas cognoscantur res. Atqui Deus non cognoscit per ideæ. Ergo non dantur ideæ in Deo (2).

Respondeo, dist. Major. Ideæ, quatenus pertinent ad cognitionem speculativam, sunt, ut per eas cognoscatur res, *trans.* (3); quatenus spectant ad cognitionem practicam, *nego*, vel *subdist.*: primario, *nego*, nam primus earum finis est opus dirigere; secundario, *transeat*; jam enim superius concessimus ideæ in aliqua sensu posse esse medium, in quo Deus futura contingentia cognoscat (4). Et *contradistincta* Minore, *neg.* conseq.

Objic. 2.º Deus omnia cognoscit in se ipso, id est, cognoscendo se ipsum. Atqui Deus se non cognoscit per ideam. Ergo neque alia (5).

Respondeo, neg. conseq. et suppositum totius argumentationis, quia ideæ, de quibus hic agimus, sunt exemplares, quæ non ponuntur ad cognoscendas res, sed ad dirigendam earum efficientiam.

(1) *Lege supra* num. 56, pag. 180, in respons. ad *Objic. 7.º*

(2) *Clr.* apud S. Thom. 1 p., quæst. 15, art. 1; *de verit.*, quæst. 3

(3) *Ilac de re vide superius scripta*, num. 52, pag. 152 seqq. art. 1, argum. 6.

(4) *Vide supra* num. 79, pag. 271 seqq.

(5) *Apud S. Thom.* 1 p., quæst. 15, arg. 2.º

Instabis. Etiam si idea hic necessaria asseratur, quatenus est principium non cognoscendi, sed operandi, adhuc supervacanea censenda, est, si in ipsa Dei essentia, nulla alia re superaddita, sit sufficiens principium operandi. Atqui essentia Dei, nulla alia re superaddita, est sufficiens principium operandi. Ergo..... (1).

Respondeo, dist. Major. Idea necessaria non est in Deo, si ipsa essentia, nulla re alia superaddita, quæ sive realiter sive etiam ratione distinguatur, sit sufficiens operandi principium, *conc.*; si essentia, nulla alia re superaddita, quæ sit realiter distincta, sit sufficiens operandi principium, *nego*. Et *contradistincta* Minor, *neg.* conseq. Quamvis enim idea sit reapse unum cum essentia, distinguitur tamen ratione, quia importat non nudam essentiam, sed essentiam ut imitabilem ad extra.

Objic. 4.º Eatenus Deus indiget ideis, quatenus eget regulis ad operandum. Atqui ens sapientissimum, quod deficere nullatenus potest in operando, non eget ullis regulis. Ergo.....

Respondeo, dist. Major. Quatenus eget regulis ad operandum distinctis realiter ab ipsa sua essentia, *nego*, quatenus eget regulis realiter non distinctis, *conc.* Et *contradistincta* Minor, *neg.* conseq. (2)

Objic. 5.º Omne exemplatum servat propositionem cum exemplari. Atqui nulla res creata potest servare proportionem cum ideis divinis, potissimum si hæc cum essentia identificantur. Ergo non sunt admittendæ in Deo ideæ exemplares.

Respondeo, dist. Minor. Nulla res creata potest servare proportionem determinatæ alicujus mensuræ, cum ideis divinis, *conc.*; nulla res creata potest servare proportionem, quæ non importet determinatam aliquam mensuram ac distantiam, *nego* (3); nam ubi est aliqua similitudo, necessario adest etiam aliqua proportio, vel si mavis, proportionalitas.

(1) Cfr. apud S. Thom. 1 p., quæst. 15, art. 1, argum. 3.

(2) Cfr. S. Thom. *de verit.*, quæst. 3, art. 1, ad 8.um

(3) Cfr. S. Thom., loc. nuper cit. ad 7.um Et vide *Ontolog.* num. 65, pag. 195, 196.

et inter Deum ac res creatas non potest non intercedere similitudo (1)

Objic. 6.º «Perfectus est agens, quod non eget in sua actione ad exemplar respicere, quam quod exemplari indiget. Sed Deus est perfectum agens. Ergo non est sibi opus ideis, ad quarum exemplar faciat res» (2).

Respondeo, quod si Deus indigeret respicere in aliquo exemplar extra se, esset imperfectum agens. Sed hoc non contingit, si essentia sua exemplar omnium rerum ponatur; quia sic, intuendo essentiam suam, omnia producit (3).

Objic. 7.º Docente Aristotele, dicere ideas exemplaria esse, vaniloquum est, et pœticas metaphoras dicere (4). Ergo non sunt admittendæ exemplares ideæ in Deo.

Respondeo, Aristotelem ibi carere voluisse ideas exemplares, non prout a nobis asseruntur, sed prout Platoni tribuebantur instar formarum naturalium separatarum et per sese existentium (5).

ARTICULUS II

Utrum sit una, an vero plures in Deo ideæ exemplares

110. Ex altera parte videtur una tantum posse esse in Deo ideam, ne videlicet multitudo simplicitati divinæ officiat; ex altera vero parte non satis intelligitur, quo pacto una possit esse cunctarum rerum creandarum forma. Nihilominus, distincta ideæ duplici consideratione, sive prout est subjective atque entitative in se, sive objective ac respectu rerum, quæ ad illius imitationem produci queunt, arduum non est propositum dubium explicare (6).

Ratio dubitandi

(1) Vide vol. 1.um *Theodic.* num. 75, pag. 244, 245, num. 78, pag. 253 seqq.

(2) Apud S. Thom., 1.º dist. 36, quæst. 2, art. 1, argum. 2.

(3) S. Thom. *ibid.*, ad 2.um

(4) Aristot., *Metaphys.* lib. 1, text. 32.

(5) S. Thom. 1.º dist. 36, quæst. 2, art. 1, ad 1.um

(6) Vide P. Didacum Ruiz de Montoya, op. cit. disp. 81.

PROPOSITIO. Quamquam ideæ divinæ non sint nisi una res vel actus in Deo, recte tamen dicuntur plures pro diversis gradibus et modis, quibus res creatæ simplicissimam essentiam imitantur.

Ideæ divinæ
sunt una
simplex res
in Deo.

Prima pars: *Ideæ divinæ non sunt nisi una res vel actus in Deo*, nempe subjective aut entitative non sunt plures, sed una duntaxat. Et ratio plane est evidens, quia idea divina, ex superius probatis, est ipsa Dei essentia, quæ una est in se ac simplicissima in sua infinita perfectione. Ergo quæ dicuntur ideæ divinæ, non possunt esse in se nisi una simplicissima res.

nihilominus
recte dicuntur
plures esse
divinæ ideæ, pro
diversis
gradibus et
modis,
quibus res
creatæ
Dei essentiam
imitantur.

Secunda pars: *Ideæ divinæ recte dicuntur plures*, nimirum objective spectate, pro diversis gradibus et modis, quibus res creatæ Dei essentiam imitantur. Probat cum S. Thoma (1).

1.º In operante, qui totum aliquid per se intendit cum omnibus suis partibus, necesse est plures ponere ideas secundum diversitatem partium totum illud conflantium. Atqui Deus creans mundum, totum per se intendit ac singulas ejus partes. Ergo...

Major constat ex probatis in præcedenti articulo circa ideæ necessitatem et existentiam in Deo. Si enim in omni operante libero, qui producit effectum per se intentum, necesse est ponere ideam, Deus non potuit mundum et partes ejus omnes per se intendere ac creare absque ideis cunctarum illarum partium mundum conflantium, utpote quæ diversissimæ sunt secundum suas species et genera et differentias individuales.

Minor etiam patet. Quia Deus, utpote perfectissime sapientissimeque agens, nihil potest temere vel casu agere, sed per se atque ex intentione. Atqui totus mundus cum omnibus et singulis ejus partibus est opus Dei. Ergo totus cum omnibus ac singulis partibus per se ac distincte ab eo intenditur. Jam enim alibi explosum reliquimus (2) commentum illorum, qui autumabant, Deum per se atque immediate

(1) 1 p., quæst. 15, art. 2; *de verit.*, quæst. 3, art. 2.

(2) Vide *Cosmolog.* num. 58 fin. et 59, pag. 183, 184 seqq.

solos creasse angelos, quibus deinceps reliqua creanda commiserit, Lege S. Thomam (1).

Dices. Quamvis Deus habeat ideas omnium rerum creatarum, si tamen iis a parte rei non respondet nisi unica simplicissima entitas, non est ratio, cur plures dicendæ sint ideæ, potius, quam una sola.—Respondedo, *negando* assertum, et inde

Probatur 2.º propositio. Idea ex communissima vocis acceptione importat essentiam et entitatem divinam, non

(1) *De verit.*, quæst. 3, art. 2, ubi: *Quidam*, inquit, *ponentes Deum per intellectum agere, et non ex necessitate naturæ, posuerunt eum habere intentionem unam tantum, scilicet creaturæ in universali, sed creaturarum distinctio facta est per alias causas: dicunt enim, quod primo Deus condidit unam intelligentiam, quæ produxit tria, scilicet animam, orbem et aliam intelligentiam; et sic progrediendo, processit pluralitas rerum ab uno primo principio: et secundum hanc opinionem esset quidem in Deo idea, sed una tantum totius creaturæ, toti enti communis; sed propriæ ideæ singulorum essent in causis secundis, sicut et Dionysius narrat in V cap. de divinis Nominibus, quod quidam Clemens philosophus posuit principaliora entia exemplaria inferiorum esse. Sed hoc stare non potest: quia si intentio alicujus agentis feratur ad aliquid unum tantum, præter intentionem ejus erit et quasi casuale, quiddam sequatur, quia accidit ei, quod est principaliter intentum ab eo, sicut si aliquis intenderet facere aliquid triangulatum, præter intentionem ejus esset, quod esset magnum vel parvum. Cuilibet autem communi accidit speciale contentum sub eo; unde si intentio agentis est ad aliquid commune tantum, præter intentionem ejus esset, quod qualitercumque determinaretur per aliquid speciale; sicut si natura intenderet generare solum animal, præter intentionem naturæ esset, quod generatum esset homo vel equus. Unde si intentio Dei operantis respiciat tantum ad creaturam in communi, tota distinctio creaturæ casualiter accidit. Inconveniens est autem dicere, quod sit per accidens per comparisonem ad causam primam, et sit per se per comparisonem ad causas secundas: quia quod est per se, prius est eo, quod est per accidens: prius autem est comparatio alicujus ad causam primam, quam ad causam secundam, ut patet in libro de Causis; unde impossibile est, quod sit per accidens respectu causæ primæ et per se respectu secundæ; potest autem accidere e converso, sicut videmus, quod ea quæ sunt casualiter quoad nos, sunt Deo præcognita, et ordinata ab ipso. Unde necesse est dicere, quod tota distinctio rerum sit prædefinita ab eo. Et ideo necesse est ponere in Deo singulorum proprias rationes, et ita plures ideas. Cfr. 1 p., quæst. 15, art. 2.*

absolute et subjective prout est in se, verum secundum quod est exemplar imitatum a rebus creatis. Sic essentia divina est idea hominis, quatenus est imitabilis in specifico gradu hominis, et est idea leonis, rosæ, ferri vel auri, etc., quatenus est imitabilis in gradu specifico leonis, rosæ, ferri auri, etc., Ergo pro varietate graduum istorum imitabilitatis rectissime idea dicitur multiplex. Atqui plurimi sunt gradus imitabilitatis essentiae divinæ; cum enim ipsa sit infinite, nec possit ab ulla re creata perfecte atque adæquate imitatione exprimi, tot erunt possibles gradus imitabilitatis, quot sint species et genera rerum magis minusve participantes divinam perfectionem, vel magis minusve deficientes ab adæquata representatione divini exemplaris. Ergo rectissime dicuntur, et sunt plures ideæ divinæ (1).

Primum antecedens patet ex modo loquendi scriptorum. Consequens etiam non eget probatione, nam aliud est essentia divina, prout imitabilis ab homine, et aliud eadem, prout imitabilis a leone, rosa, ferro, auro, etc., ac proinde multiplex, non quidem re, sed virtute ac considerations. Minor

(1) Argumentum istud sic egregie lucidissimeque evolvit S. Thomas: *Cum hoc nomen idea nominet essentiam divinam secundum quod est exemplar imitatum a creatura, divina essentia erit propria idea istius rei secundum determinatum imitationis modum. Et quia alio modo imitantur eam diversæ creaturæ, ideo dicitur, quod est alia idea vel ratio, qua creatur homo et equus; et exinde sequitur quod secundum respectum ad plures res, quæ divinam essentiam diversimode imitantur, sit pluralitas in ideis, quamvis essentia imitata sit una: v. g., sicut ex prædictis (dist. 2, quæst. 1, art. 3) patet, quidquid perfectionis in rebus est, hoc totum Deo secundum unum et idem indivisibile convenit, scilicet esse, vivere et intelligere et omnia huiusmodi. Cum autem omnes creaturæ imitentur ipsam essentiam quantum ad esse, non tamen omnes quantum ad vivere: nec iterum illa, quæ imitantur ipsam quantum ad esse, eodem modo esse participant, cum quædam aliis nobilior esse possideant: et ex hoc efficitur alius respectus essentiae divinæ ad ea, quæ habent tantum esse et ad ea, quæ esse habent vivere, et similiter ad ea, quæ diversimode esse habent: et ex hoc sunt plures rationes ideales, secundum quod Deus intelligit essentiam suam ut imitabilem per hunc vel illum modum. Ipsæ enim rationes imitationis intellectus seu modi, sunt ideæ; idea enim, ut ex dictis patet, art. præced., nominat formam ut intellectam, et non prout in natura intelligentis.* S. Thom. 1.º dist. 36, quæst. 2, art. 2.

subsumpta per se innotescit, et postrema consequentia recte, ni vehementer fallor, inferitur.

Atque hæc profecto causa est, cur S. Augustinus (1) dicat plures esse ideas Dei; idemque tenent S. Thomas (2), Halensis (3), Albertus M., S. Bonaventura et Hervæus (4), Richardus (5), Scotus (6), Durandus (7), Capreolus (8) et generatim Theologi, uno alterove excepto, ut scribit P. Franciscus Suarez. «Ad modum autem loquendi sufficit communis usus: nam ex eodem etiam habetur, per illam mutationem vel pluralitatem non significari pluralitatem rerum, sed ratio num objectivarum, quæ correspondet nostris conceptibus inadæquatis, quos de illa idea divina formamus» (9).

Quod si quæras, quænam ratio esse potuerit communis huius usus loquendi, omissis aliis explanationibus (10), responderi potest cum Eximio Doctore, «ideam et exemplar esse mensuram rei, cuius est idea, ideoque significari et concipi, ut adæquatum terminum relationis mensurati, seu mensurabilis ad mensuram suam. Unde quia creaturæ sunt plures simpliciter, et unaquæque suo peculiari modo commensuratur exemplari divino, ideo etiam ideas illarum plures simpliciter nominari. Et ideo etiam potest hæc pluralitas intelligi æterna in intellectu divino, ut D. Thomas docet, quatenus Deus intelligit suum conceptum, quem de creaturis habet, posse esse adæquatum terminum plurium creaturarum, quæ respiciunt ipsum, ut mensurate per ipsum. Quapropter, licet Deus non configat relationem suam distinctionem rationis, cognoscit nihilominus plures creaturas, ut mensurabiles per suam scientiam practicam, et ibi cognoscit esse fundamentum sufficiens ad illam denominationem. Præsertim quia

(1) In libr. *Octoginta trium quæstionum*, quæst. 46.

(2) 1 p., quæst. 15, art. 2; 1.º dist. 36, quæst. 2, art. 2; *de verit.* quæst. 3, art. 2; 1.º *Contr. Gent.*, cap. 54.

(3) 1 p., quæst. 23.

(4) 1.º dist. 35.

(5) 1.º dist. 36, art. 2, quæst. 3.

(6) 1.º dist. 36, quæst. 1.

(7) 1.º dist. 36, quæst. 4.

(8) 1.º dist. 36, quæst. 1, art. 1.

(9) *De Deo*, etc. lib. 3, cap. 5, num. 15.

(10) Vide apud Suarez, loc. nuper cit., num. 16.

etiam cognoscit distinctionem rationis, quam mens humana potest in sua idea concipere» (1).

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

111. *Objic. 1.º* Eadem ratio est, ut scientia quoque Dei et ars objective spectata dicantur plures ac ideæ. Atqui neque scientia neque ars Dei dicuntur plures. Ergo nec ideæ debent.

Respondeo, neg. Major.; tum «quia scientia et ars non ita significantur per modum mensuræ, sicut idea et exemplar; ctum «quia scientia et ars potius significantur ut habitus, qui non multiplicantur ex materialibus objectis et rebus scitiis, sed ex ratione formali sciendi, quæ in Deo est una et universalissima. Exemplar vero seu idea significatur per modum actualis conceptus adæquati rei cognitæ et per modum imaginis representantis unamquemque rem, sicuti est, et ideo juxta rerum varietatem multiplicantur» (2).

Objic. 2.º Ideæ non possunt dici plures secundum respectum ad diversa objecta. Nam «pluralitas idearum est ab æterno. Si ergo ideæ sunt plures, creaturæ autem sunt temporales: ergo temporale erit causa æterni (3).— *Respondeo, neg.* conseq., quia *hujusmodi respectus, quibus multiplicantur ideæ, non causantur a rebus, sed ab intellectu divino comparate essentiam suam ad res (4);* idea enim est ipsa Dei essentia, prout intelligitur imitabilis hoc vel illo gradu, secundum hanc vel illam rationem specificam. Et quia id intelligi potest a Deo ab æterno, antequam res ipsæ divinam essentiam imitantes existant, ideo possunt esse æternæ ideæ (5).

Instabis. Ideæ divinæ non possunt multiplicari per diversitatem respectuum ad creaturas. Nam «nulla relatio, quæ est inter Deum et creaturas, est in Deo, sed in creatura tantum.

(1) Suarez, *De Deo*, etc. lib. 3, cap. 5, num. 17.

(2) Suarez, *ibid.*, num. 18. Cfr. Sylvius in 1.^{am} p., quæst. 15, art. 2, *Si præterea...*; et S. Thom., 1 p., quæst. 15, art. 2, ad 2.^{am}

(3) Apud S. Thom., 1 p., quæst. 15, art. 2, argum. 3.º

(4) S. Thom. *ibid.*, ad 3.^{am}

(5) Vide S. Thom., 1.º dist. 36, quæst. 2, art. 2, ad 2.^{am}; *de verit.*, quæst. 3, art. 2, ad 7.^{am}

Sed idea vel exemplar importat relationem Dei ad creaturam. Ergo ista relatio non est in Deo, sed in creatura. Cum ergo idea sit in Deo, per hujusmodi respectus ideæ multiplicari non possunt» (1).

Respondeo, dist. assert. Ideæ divinæ non possunt multiplicari per diversitatem respectuum aut relationum realium ad creaturas, *conc.*; per diversitatem respectuum rationis, *subdist.*; nisi hæ relationes supponant in creaturis realem relationem ad Deum diversæ representationis et commensurationis ad illum, *conc.*; si supponant in creaturis hujusmodi relationem, *nego*.

Ad probationem similiter dist. Major. Nulla relatio inter Deum et creaturas est realiter in Deo, *conc.*; intentionaliter et ut cognita, *nego*. Et *contradist.* Minor. Ideo importat relationem realem in Deo, *nego*; intellectam, *subdist.*: ita ut indiget in creatura realem relationem ad Deum, *conc.*; secus, *nego*. Tum *distincto* similiter primo consequente, alterum *nego*. Nempe *relatio, quæ est inter Deum et creaturam, non est in Deo secundum rem; est tamen in Deo secundum intellectum suum prout scilicet intelligit (Deus) respectum rerum ad essentiam suam; et sic respectus illi sunt in Deo ut intellecti ab ipso (2).*

Objic. 3.º «Quæ essentialiter dicuntur in Deo, non minus sunt veræ in eo, quam illa quæ dicuntur in ipso personaliter. Sed pluralitas personalium proprietatum inducit pluralitatem Personarum, secundum quas Deus dicitur trinus. Cum ergo ideæ sint essentielles, quia sunt communes tribus Personis; si sint plures in Deo secundum pluralitatem rerum, sequitur, quòd non solum sint tres Personæ in ipso, sed infinitæ» (3).

Respondeo, nego conseq. et paritatem. Nam *proprietates personales ideo inducunt distinctionem Personarum in diversis, quia ad invicem opponuntur oppositione relationis: unde proprietates non oppositæ non distinguunt Personas, ut communis spiratio et paternitas. Ideæ autem et alia essentialia attributa*

(1) Apud S. Thom. *de verit.*, quæst. 4, art. 2, arg. 8.

(2) S. Thom. *de verit.*, loc. cit., ad 8.^{am}

(3) Apud S. Thom. *de verit.*, quæst. 3, art. 2, argum. 1.º

non habent ad invicem aliquam oppositionem; et ideo non est simile (1).

Plura, si lubet, apud S. Thomam require in locis citatis.

ARTICULUS III

Quarum rerum Deus habeat ideas.

112. Postrema hæc controversia breviter expedienda est, quia, nisi lites fiant de verbo, vacat difficultate.

PROPOSITIO 1.^a Si sumatur idea, quatenus spectat ad speculativam cognitionem, et est generativum principium formale cognitionis, dantur in Deo ideæ omnium rerum, non solum, quæ unquam erunt, vel fient, sed etiam quæ possent fieri aut esse; si autem idea sumatur, prout in hac disputatione intellecta est, quatenus spectat ad cognitionem practicam, non sunt in Deo proprie ac simpliciter ideæ nisi eorum, quæ in aliqua temporis differentia fiant.

Si idea sumatur, prout spectat ad scientiam speculativam, dantur rerum omnium ideæ;

si autem sumatur idea, prout spectat ad practicam cognitionem, non sunt in Deo proprie ac simpliciter ideæ nisi eorum rerum, quæ in aliqua temporis differentia existentiam sortiuntur.

Prima pars manifesta est, quia idea secundum quod spectat ad cognitionem speculativam, ad ea omnia se porrigere debet, ad quæ se porrigit scientia divina speculativa. Atqui scientia divina speculativa non circumscribitur ad existentia, sed ad omnia quoque possibile sese extendit. Ergo....

Altera etiam pars facile probatur. Et ratio desumitur ex superius præjecta notione scientiæ simpliciter practicæ. Etenim ideæ exemplares proprie ac simpliciter earum duntaxat rerum dicendæ sunt, quæ pertinent ad scientiam Dei proprie ac simpliciter practicam. Atqui scientia proprie ac simpliciter practica solum dicitur ea, quæ talis est ratione finis, videlicet, quæ ad opus dirigitur. Ergo... (2).

Et ita etiam diserte docet S. Thomas: *Eorum, quæ neque sunt, neque erunt, neque fuerunt, non est idea in Deo, secundum quod idea significat exemplar* (id est, secundum quod est principium factionis rerum.... et ad practicam cognitionem pertinet), sed solum secundum quod significat rationem (3), id est,

(1) S. Thom. loc. nuper cit., ad 1.um

(2) Vide supra num. 16, pag. 46.

(3) S. Thom. 1^a p., quest. 15, art. 3, ad 2.um.

secundum quod principium cognoscitivum est, et potest etiam ad scientiam speculativam pertinere (1).

Dices. Hæc sunt disertissima verba Aquinatis, quibus oppositum videtur aperte contineri: *Exemplar, quamvis importet respectum ad id, quod est extra, tamen ad illud extrinsecum habitudinem importat causæ. Et ideo proprie loquendo ad cognitionem pertinet, quæ est practica habitu vel virtute, non autem solum, quæ est actu practica. Quia aliqui potest dici exemplar ex hoc, quod ad ejus imitationem potest aliquid fieri, etiam si nunquam fiat. Et similiter est de ideis* (2).

Verum respondeo, nullam esse in Angelici doctrina contradictionem, si præ oculis habeantur, quæ circa notionem scientiæ practicæ ex ejusdem principii tradidimus. Nimirum scientia practica simpliciter et actu practica dicitur illa, quæ non solum versatur circa objectum operabile, illudque considerat operabili modo, sed etiam ad actualem operis directionem ordinatur ex decreto voluntatis; scientia vero, quæ non ordinatur ad operis directionem, non potest actu et simpliciter dici practica, quamquam dici potest practica secundum quid vel virtute ac potentia, dummodo versetur circa objectum operabile, illudque operabili modo contempletur (3). S. Thomas ergo in objecto loco non aliud intendit, nisi quod idea et exemplar, quamvis simpliciter non sit eorum, quæ nunquam erunt, seu quorum non datur in Deo scientia simpliciter practica, possit tamen esse in aliquo sensu etiam eorum, quæ operabili modo cognoscuntur, seu quorum datur scientia virtualiter practica; nam scientia hujusmodi utpote objectum operabili modo contemplantis, quantum est de se, habet quiddam ex parte scientiæ sufficit, et requiritur, ut sit idea et exemplar operationem valens dirigere, solumque caret actuali directione ex defectu voluntatis (4). Et hæc sufficiant de re, multum pendente

(1) S. Thom. ibid. in corp.

(2) S. Thom. de verit., quest. 3, art. 3, ad 3.um. Cfr. ibid. art. 6, corp. et ad 3.um et 4.um.

(3) Vide supra num. 16, pag. 46.

(4) Hanc esse veram Angelici Doctoris mentem constat etiam ex disertissimis ejusdem verbis: *Quod in hac questione versatur, utrum eorum, quæ nec sunt, nec erunt, nec fuerunt, quæ tamen Deus,*

ex modo loquendi. Nunc autem dubia quædam expedire oportet.

Utrum
Deus habeat
ideas
singularium:

113. Et primo quidem quærî potest, utrum Deus habeat ideas singularium rerum; nam id negasse dicitur Henricus Gandavensis (1). Verum certa et indubitabilis est affirmativa sententia, quam tenent unanimi consensu Philosophi ac Theologi catholici cum SS. Agustino (2), Thoma (3), Bonaventura et aliis Scholasticis (4). Ratio vero perspicua ea est, quia Deo asserendæ sunt ideæ atque exemplaria effectuum, qui producuntur, et eo modo, quo produci queunt. Atqui nihil producitur, nec produci potest nisi singulare et individuum. Ergo...

Dices. Quamvis hoc verum esse videatur, cum res faciendæ dissimiles sunt inter se, at si res faciendæ perfectissimæ similes essent, nonne sufficeret una forma omnes illas repræsentans? Et sic videtur in humanis artificibus, qui unicuique exemplar mente recogitatum solent mox in diversis individuis exprimere; ita etiam passim innumera numismata et icones uno typo exciduntur.

Jacere potest, sit idea. Videtur dicendum, quod si idea secundum completam rationem accipiatur, scilicet secundum quod idea nominat formam artis, non solum intellectu excogitata, sed etiam per voluntatem ad opus ordinatam, sic prædicta non habent ideam; si vero accipiatur secundum imperfectam rationem, prout scilicet est solum excogitata in intellectu artificis, sic habent ideam. Patet enim in artifice creato, quod excogitat aliquas operationes, quæ nunquam operari intendit. In Deo vero quicquid ipse cognoscit, est in eo per modum excogitati; cum in ipso non differat cognoscere actu et habitu. Ipse enim novit totam potentiam suam, et quicquid potest: unde omnium, quæ potest, habet rationes quasi excogitatas. S. Thom. de potent., quest. 1, art. 5, ad 11.um. Cfr. Capreol. (1.º dist. 35, quest. 2, art. 2, in responsione ad ea, quæ secundo loco et tertio inducebantur contra 1.^{am} conclusionem), Cajetanus (In 1.^{am} p., quest. 14, art. 16, circa hanc partem), Bañez (In 1.^{am} p., quest. 15, art. 3), Ferrariensis (In lib. 3.um Contr. Gent. cap. 25, arg. 4.º, Ad evidentiam...), Suarez (De Deo etc. lib. 3, cap. 4, num. 12; Metaphys. disp. 44, sect. 13, num. 37 seqq.), Ruiz de Montoya (De scient. Dei, disp. 16, sect. 6).

(1) Quodlib. 3, quest. 1; et Quodlib. 7, quest. 5.

(2) Epist. 175 fin.

(3) 1 p., quest. 15, art. 3 ad 4.um; de verit., quest. 3, art. 8.

(4) 1.º dist. 35 et 36.

Respondeo, nego, assertum de Deo, quicquid esset dicendum de humano artifice. Deus enim ita operatur, ut efficiat quicquid est entitatis ac realitatis in effectu, et operatur cognoscendo illum comprehensivè: unde oportet, ut habeat ideam totius rei efficiendæ secundum omnem etiam individualement rationem. Idem forme proportionem dicendum est de humano artifice, quando per se ipsum exsequitur opus, quia eatenus efficit artificium hujus, et non illius figuræ, magnitudinis, coloris, cæterorumque lineamentorum, quatenus tale sibi mente præformavit exemplar. Quod vero dicebatur de formis illis ac typis, quæ in variis individuis exprimi possunt, nihil valet, quia in primis eæ sunt formæ individuales, non autem proprie universales. Si quid vero est in illis formis adhuc opere ipso determinandum magis, ut accedit v. g. in numismatibus, quæ, quamvis ex eodem exemplari expressa, differunt aliquo modo inter se; major istiusmodi determinatio ac discrepantiæ non debentur artifice ipsi, qui typum excogitavit, sed aliis causis, ideoque nec artificiose procedunt, sed præter intentionem, ac proinde sine idea et exemplari artificis ipsius. Nihil autem hujusmodi potest dici de Deo, qui nihil præter intentionem operatur, sed considerat etiam omnia quæ artificis et causæ creatæ advertentiam et intentionem effugiunt.

114. Quærîtur secundo, an et quo pacto sint in Deo ideæ rationum universalium. Henricus Gandavensis mox laudatus arbitrat tam generum, quam specierum, asserendas Deo esse ideas. At S. Thomas negat dari de generibus ideas ab ideis specierum distinctas (1): ex quo videtur sequi, quod admiserit ideas specierum, sicut eas admiserat S. Augustinus (2). Sed, ut verum fatear, eadem est ratio, ut rejiciantur ideæ generum distinctæ ab ideis specierum, ac ut rejiciantur ideæ specierum ab ideis individuorum distinctæ. «Primo quidem, quia species non fiunt nisi in individuis, unde non fiunt nisi per ideas individuorum. Secundo, quia Deus non habet conceptus confusos obsectorum universalium, sed distinctissime omnia cognoscit, ut sunt. Unde licet negari non possit, ita cognoscere Deum singularia, ut

et sic et quo
pacto sint
in Deo ideæ
rationum
universalium,

(1) S. Thom., 1 p., quest. 15, art. 3, ad 4.um

(2) Epist. 115.

cognoscat etiam virtutem formalem, seu similitudinem specificam, quam inter se habent; nihilominus non intelligimus nos in Deo duos conceptos ratione distinctos, unum speciei, alium individui. Tum quia prior esset confusus et imperfectus, ut in nobis est. Tum etiam quia eadem ratione distinguendi essent conceptus generis et speciei» (1).

generum
et specierum;

Dicendum igitur est, dari quidem ideam et exemplar rationum universalium, generum et specierum, sed indistinctam ab idea et exemplari singularium vel individuorum. Quæ est etiam diserta sententia Aquinatis: *Si loquamur de idea proprie, secundum quod est rei eo modo, quo est in esse producibilis, sic una idea respondet singulari, speciei et generi, individualis in ipso singulari, eo quod Socrates, homo et animal non distinguitur secundum esse* (2). Addit autem continuo S. Doctor, quod si... accipiamus ideam communiter pro similitudine, sic, cum diversa sit consideratio Socratis ut Socrates est, et ut homo est, et ut est animal, respondebunt ei plures ideæ vel similitudines. Quæ ut veritatem habeant, interpretanda esse videntur de idea vel cognitione, prout in nobis adest, qui varias rerum rationes præcisive cognoscimus. In Deo enim non dantur cognitiones istiusmodi præcisivæ, quemadmodum in præcedenti volumine docuimus (3), secundum quam doctrinam Deus sicut in idea practica seu exemplari completo individui habet ideam speciei et generis in illo contenti, simili modo cognoscens per ideam, speculative sumptam, singularia prout in se ipsis sunt, videt etiam rationes specificas et genericas eorundem, videlicet intelligendo singularia illa genere cum quibusdam aliis similitudinem naturæ perfectam seu specificam, et cum quibusdam aliis imperfectam et genericam.

et substantiarum
completarum.

115. Quæritur 3.º an et quo pacto Deus habeat ideam substantiarum completarum seu suppositorum et partium eorundem. Circa substantias completas nulla esse potest dubitatio ex dictis; nam illæ per se atque ex intentione producuntur a Deo, quare præviur requirunt exemplar. Porro

cum partes substantiarum completarum aliæ possint esse substantiales, aliæ accidentales, de utrisque adest aliqua dubitatio. Et primo quidem circa partes substantiales.

116. Quæritur 4.º utrum materia prima habeat ideam propriam in Deo. Nam de forma substantiali non est tanta ratio dubitandi, cum sit præcipua compositi pars, dans esse specificum. At de materia prima existimat S. Thomas, quod si proprie de idea loquamur, non potest poni, quod materia prima per se habeat ideam in Deo distinctam ab idea formæ vel compositi: quia idea proprie dicta respicit rem, secundum quod est producibilis in esse; materia autem non potest exire in esse sine forma, nec e converso. Unde proprie idea non respondet materiæ tantum, nec formæ tantum; sed composito toti respondet una idea, quæ est factiva totius et quantum ad formam et quantum ad materiam (1). Et solum concedit dari in Deo, materiæ primæ ideam in sensu largiori sumptam pro similitudine vel ratione. Quam doctrinam tuentur etiam Cajetanus et alii Thomistæ, quorum illud est generatim fundamentum, quod materia est pura potentia, nullum habens esse nec actualitatem nisi per formam, quare nec fieri nec cognosci potest nisi cum illa et per illam, atque adeo per ideam et rationem totius» (2). Verum sicut alibi contrarium docuimus tamquam probabilius relate ad esse materiæ primæ, quod nempe habeat illa suam propriam entitatem atque actum entitativum et proprium esse, contradistinctum ab esse formæ, ita ut ex esse et entitate utriusque resultat esse atque entitas compositi (3); ita nunc dicendum cognosci, licet cum habitudine transcendentali et dependentia, quam habet a forma, et consequenter dari etiam saltem partiale quoddam exemplar materiæ, præsertim quia est entitas realis realiter distincta, quæ per divinam omnipotentiam esse, atque adeo creari, potest separata a materia, quemadmodum alibi probatum

et materia
primæ,

(1) S. Thom. de verit., quæst. 3, art. 5. Cfr., 1 p., quæst. 15, art. 3, ad 3.um; et 1.º dist. 36, quæst. 2, art. 3, ad 2.um

(2) Suarez, De Deo, etc., lib. 3, cap. 5, num. 12.

(3) Vide Cosmolog., num. 150, pag. 570.

(1) Suarez, De Deo, lib. 3, cap. 5, num. 11.

(2) S. Thom. de verit., quæst. 3, art. 8, ad 2.um

(3) Vide Theodic. vol. 1.um, num. 100, pag. 316.

reliquimus (1). Quare valde probabilis est sententia Magni Alberti (2) aliorumque admittentium ideam propriam materiae.

117. *Quæritur 5.º* An et quo pacto Deus habeat ideam accidentium. Negavit Plato, ea permotus ratione, quod putaret accidentia immediate produci ab ipsa substantia, quare concludebat non esse necessariam nisi solius substantiæ ideam (3). Sed quia nos ponimus Deum (esse) immediatam causam uniuscujusque rei, secundum quod in omnibus causis secundis operatur, et quod omnes effectus secundi ex ejus prædefinitione proveniunt; ideo non solum primorum entium, sed etiam secundorum ideas ponimus: et sic substantiarum et accidentium, inquit S. Thomas (4), et cum eo communissime alii scriptores.

Quod porro modum atinet, valde probabilis est Angelici Doctoris sententia duo genera distinguens accidentium, propriorum seu proprietatum, quæ ex principis subjecti causantur, vel dimanant, ideoque nec separari saltem naturaliter possunt ex iisdem; et communium, quæ non dimanant ex principis sui subjecti, nec illud necessario et inseparabiliter consequuntur, sed contingenter eidem adveniunt. Et priorum quidem accidentium una communis datur in Deo idea cum accidentibus, nempe idea substantiæ cum omnibus suis partibus et attributis necessario convenientibus; aliorum vero accidentium est in Deo idea distincta ab idea substantiæ (5). Demum

(1) Vide *Cosmolog.* num. 153, pag. 580 seqq.

(2) 1.º dist. 35, art. 10.

(3) Vide apud S. Thom. *de verit.*, quæst. 3, art. 7.

(4) *Loc. nuper cit.*

(5) Quædam, inquit S. Doctor, sunt accidentia propria ex principis subjecti causata, quæ secundum esse nunquam a suis subjectis separantur; et hujusmodi una operatione in esse producuntur cum suo subjecto; unde, cum idea, proprie loquendo, sit forma rei operabilis, in quantum hujusmodi, non erit talium accidentium idea distincta, sed subjecti cum omnibus accidentibus ejus erit una idea; sicut edificator unam formam habet de domo et omnibus, quæ domui accidunt, in quantum hujusmodi, per quam domum cum omnibus talibus accidentibus simul in esse producit, cujusmodi accidens est quadratura ipsius, et alia hujusmodi. Quædam vero sunt accidentia, quæ non sequuntur inseparabiliter suum subjectum, neque ex

118. *Quæritur 6.º* Utrum malum ideam habeat in Deo. Responderi potest cum S. Thoma, quod idea secundum propriam sui rationem, ut patet ex dictis (art. 3, quæst. 3, de verit.) importat formam, quæ est principium formationis alicujus rei: unde, cum nihil quod est in Deo, possit esse mali principium, non potest malum ideam habere in Deo, si proprie accipiatur idea: sed nec si accipiatur communiter pro ratione vel similitudine; quia, secundum Augustinum (lib. de vera Religione, cap. XVIII circa medium; et tract. 1 in Joann. super illud, Sine ipso factum est nihil), malum dicitur ex hoc ipso, quod non habet formam. Unde, cum similitudo attendatur secundum formam aliquo modo participatam, non potest malum similitudinem aliquam in Deo habere; cum aliquid dicatur malum ex hoc ipso, quod a participatione divinitatis recedit (1). Cæterum assertionem istam ipsemet Aquinas intelligit de malo formaliter, ut malum est, non autem de malo materialiter, et ut est res quædam. Malum, inquit, in quantum malum, nihil est, cum sit privatio quædam, sicut cæcitas. Et ideo rei malæ idea quidem in Deo est, non in quantum mala est, sed in quantum res est: et ipsum malum per oppositum bonum cognoscitur a Deo, a quo res privationi subjecta deficit (2). Quod confirmat alibi, scribens malum pœnæ habere ideam in Deo, quia malum ejusmodi procedit a Deo sub ratione ordinis justitiæ, et sic bonum est, et ideam in Deo habet (3).

Quæ adversus præcipuas hujusce articuli assertiones objici possent, facile solvuntur, et videri queunt apud S. Thomam in laudatis locis.

ejus principis dependet; et talia producuntur in esse alia operatione præter operationem, qua producitur subjectum; sicut non ex hoc ipso quod homo est homo, sequitur quod sit grammaticus, sed per aliquam aliam operationem; et talium accidentium est in Deo idea distincta ab idea subjecti; sicut etiam artifex concipit formam picturæ domus præter formam domus. S. Thom. *de verit.*, quæst. 3, art. 7. Cfr. 1 p., quæst. 15, art. 3, ad 4.um

(1) S. Thom. *de verit.*, quæst. 3, art. 4. Cfr. 1 p., quæst. 15, art. 3, ad 1.um

(2) S. Thom. 1.º dist. 32, quæst. 2, art. 3, ad 1.um

(3) S. Thom. *de verit.*, quæst. 3, art. 4, ad 8.um